

ZO 1 MRT

CAFÉ ZIMMERMANN & DAMIEN GUILLON

COUNTERTENOR

SPOT/DE OOSTERPOORT

20.15 UUR

PROGRAMMA

Johann Heinrich Schmelzer
Serenata con altre Arie a cinque

Heinrich Ignaz Franz Biber (1644-1704)
O dulcis Jesu

Heinrich Ignaz Franz Biber
Pars III aus Mensa Sonora

Johann Michael Bach (1648-1694)
Ach, wie sehnlich wart ich der Zeit

Johann Jakob Froberger (1616-1667)
Toccata II du livre de 1649, Ricercar I du livre de 1656

Heinrich Ignaz Franz Biber
Passacaglia, extrait des Sonates du Rosaire

Johann Christoph Bach (1642-1703)
Lamento Ach, dass ich wassers gnug hätte

Johann Heinrich Schmelzer (1623-1680)
Lamento Sopra la morte Ferdinand III

Johann Sebastian Bach (1685-1750)
Aria "Erbarme Dich, mein Gott" uit de Matthäus Passion

Damien Guillon

Damien Guillon (1981) deed vanaf 1989 zijn eerste muzikale ervaringen op bij La Maîtrise de Bretagne onder leiding van J.M. Noël. Als jongen zong hij sopraanrollen in werken als de 'Johannespassie' van Bach, de Vespers van Monteverdi met de Académie Sainte Cécile en in 'Die Zauberflöte' van Mozart in het operagebouw van Rennes. In 1998 vervolgde Damien Guillon zijn muzikale studie aan het Centre de Musique Baroque de Versailles. Hij werkte er onder meer met Noëlle Barker, Maarten Koningsberger, Howard Crook en Jérôme Corréas en specialiseerde zich verder in het barokrepertoire. Bovendien studeerde hij orgel bij Frédéric Desenclos en Véronique Le Guen. Hij behaalde de Eerste prijs basso continuo en tevens een diploma klavecimbel aan het conservatorium van Boulogne in de klassen van Frédéric Michel en Laure Morabito. Momenteel werkt Damien Guillon als solist regelmatig samen met verschillende oude muziek ensembles zoals Le Poème Harmonique, A Sei Voci, Café Zimmermann, Les Paladins, Les Musiciens du Paradis, Suonare Cantare, La Grande Ecurie e.a. Hij zong solopartijen in cantates van Bach, 'Messiah' van Händel, in motetten van Delalande en Lamentaties van Cavallieri en Zelenka. Hij was te gast

op grote barokfestivals als deze van Arques La Bataille, Beaune, Utrecht, Lissabon en Versailles. Naast zijn activiteiten als zanger dirigeert Damien Guillon ook regelmatig zelf ensembles. Zo leidde hij reeds Les Musiciens du Paradis, Café Zimmermann, Chœur de Chambre de Rouen en Banquet Céleste.

Café Zimmermann

Het Franse ensemble Café Zimmermann roept de sfeer op van Café Zimmermann in Leipzig van het begin van de achttiende eeuw. Georg-Philipp Telemann had daar in 1702 het ensemble Collegium Musicum opgericht en was jarenlang 'chef-dirigent' van het gezelschap. Van 1729 tot 1739 was Bach er zelf de huisdirigent annex programmeur. Hij dirigeerde er vooral wereldlijke cantates en instrumentale muziek. Maar ook de laatste stukken en trends uit Italië of Frankrijk vonden hun weg naar het Leipziger Kaffeehaus. Het is die open blik en benadering plus de accenten op Bach en Telemann die het ensemble Café Zimmermann haar identiteit geeft. En met succes; het gezelschap wordt gerekend tot de top van de Europese barokensembles. In de prijzenkast staan vijf Diapasons d'Or, de hoogste Franse onderscheiding voor cd-opnames.

TOELICHTING

Johann Heinrich Schmelzer

Johann Heinrich Schmelzer werd ergens tussen 1620 en 1623 geboren in Scheibbs, in Neder-Oostenrijk. Hij overleed in Praag in februari of maart 1680. Deze nogal magere informatie belooft weinig goeds voor de kennis omtrent zijn doopceel. Waarschijnlijk zong hij in zijn jonge jaren als koorknaap in de keizerlijke kapel. In 1643 trouwde hij en ontving het gelukkige paar van de kerkgemeente in Wenen (hij was als cornettist verbonden aan de Stephansdom) een geldsom om hen verder op weg te helpen. Of de contacten tussen Schmelzer en de kapelmeester van St. Stephan, Ebner, hartelijk waren weten we niet, maar wel dat Schmelzer in 1665 Ebner opvolgde als de balletcomponist aan het Habsburgse hof, een positie die hij tot zijn dood zou bekleden. Dat Schmelzer uiteindelijk in Praag stierf was niet toevallig: door de alom heersende pest had de gehele keizerlijke familie met vrijwel de complete hofhouding de wijk genomen naar het veilig geachte Praag, dat echter niet veilig bleek te zijn: menigeen stierf ook daar aan de 'zwarte dood', waaronder ook Schmelzer.

Schmelzer was meer dan uitsluitend een gewaardeerde componist: hij stond ook te boek als groot violist, mogelijk zelfs een van de beste van zijn generatie. Bekend is zijn grote belangstelling voor de technische aspecten van het vioolspel, waardoor hij zeker heeft bijgedragen aan de ontwikkeling ervan. Vele instrumentalist en componisten werden door hem beïnvloed, waaronder de later beroemd geworden Heinrich Ignaz Biber.

Heinrich Ignaz Biber

De Jimmy Hendrix van de tweede helft van de 17^e eeuw, zo zou je Biber best kunnen noemen. Zijn virtuositeit op de viool was ongekend, voor zijn tijd en ook voor de onze. Dit combineerde hij met een experimenteerdrift die minstens even opvallend is. Met zijn vioolkunsten zorgde Biber er ook nog eens voor, dat zijn sociale status snel toenam. Na huismusicus voor de bisschop van Olmütz te zijn geweest, werd hij achtereenvolgens werknemer van de aartsbisschop van Salzburg en kapelmeester voor Keizer Leopold I. Biber was een religieus mens en het is vast geen toeval dat zijn twee dochters (hij had ook nog twee zoons) het klooster in gingen. Biber schreef zowel instrumentale als vocale muziek, met als hoogtepunten respectievelijk de Rozenkrans-sonates en de Missa Salisburgensis.

Johann Michael Bach

Johann Michael Bach (1648-1694) volgde in 1665 zijn broer Johann Christoph op als organist in Arnstadt. Later werd hij stadsorganist in Gehren, een ambt dat hij evenwel combineerde met dat van 'Gemeindeschreiber' of klerk. Johann Michael Bach verwierf tevens enige bekendheid als instrumentenbouwer. De ingetogen aria 'Ach, wie sehnlich wart ich der Zeit' voor sopraan, strijkers en basso continuo was allicht bestemd voor een rouwdienst in de slotkapel van Arnstadt. Uit de tekst blijkt een verlangen naar de dood, een element dat we reeds vermeldden in de context van de mystieke beweging in het Lutheranisme. Na een instrumentale inleiding draagt de sopraan de drie tekststrofen voor op een melodie die een Luthers koraal lijkt te zijn, maar het echter niet is.

Johann Christoph Bach (1642-1703).

In 1663 werd Johann Christoph Bach organist aan de slotkapel van Arnstadt en twee jaar later stadsorganist en hofklavecijnist in Eisenach. In Eisenach ontstonden er regelmatig wrijvingen met het stadsbestuur, dat Johann Christophs salaris te laat betaalde of zelfs noodzakelijke herstellingen aan het orgel niet wilde financieren. "Einen profonden Componisten", zo noemde Johann Sebastian het familielid dat hem naar eigen zeggen het meest beïnvloed had. Ook de andere Bachs waren het erover eens dat Johann Christoph "ein großer und ausdrückender Componist" was. Het lamento uit dit programma 'Ach daß ich Wassers gnug hätte' is stilistisch nauw verwant met Schütz' bekende 'Fili mi Absalon'.

Johann Jakob Froberger

De Duitse componist en klavecijnist Johann Jakob Froberger werd in Stuttgart geboren. Muziekonderricht ontving hij van zijn vader die kapelmeester was. Tijdens de dertigjarige oorlog (1618 – 1648) zwierf hij door geheel Europa. Deze godsdienstoorlog tussen de katholieken en protestanten speelde zich af in vrijwel alle Europese landen. Tijdens zijn reizen bezocht de kosmopoliet Froberger collega componisten, klavecijnisten en adellijke figuren. Er bestaan zelfs cd's met de titel Frobergers Reisen. De Nederlander Constantijn Huygens (1596 – 1687), zelf klavecijnist, was een groot bewonderaar van hem en werd zelfs zijn vriend. In 1637 toen de pest had toegeslagen in zijn ouderlijk huis vertrok hij naar Rome en volgde lessen bij de beroemde Frescobaldi (1583 – 1643). Weer later vestigde hij zich in Wenen waar hij een muziekpraktijk begon en verschillende werken componeerde. Hij wijdde bundels muziek aan de aartshertog van Oostenrijk Ferdinand III, tevens keizer van het Roomse Rijk met Toccata's, Fantasieën, Suites, Capriccio's, Canzones, etc. Hij was een belangrijk componist van klaviermuziek. Zijn muziek is programmatisch te noemen omdat hij gebeurtenissen uit zijn leven verklankt. Hij componeerde zowel in de Franse, Italiaanse als Duitse stijl. In zijn suites – hij schreef er 30 – wordt hij een voorloper van J.S. Bach (1685 – 1750) genoemd.

J.S. Bach – Erbarme Dich, mein Gott

Erbarme dich uit de Matthäus Passion wordt gezongen door Petrus, een van de twaalf apostelen van Jezus. Petrus zweert onvoorwaardelijke trouw aan Jezus, maar Jezus voorspelt dat Petrus hem die nacht, voordat de haan kraait, drie keer zal verloochenen. En dat gebeurt: Petrus ontkent drie keer dat hij Jezus kent, terwijl Jezus gevangen is genomen en in nood verkeert. Dan kraait de haan en beseft Petrus zijn verraad. Precies na dat heftige moment laat Bach Petrus een aria zingen waarin hij onnoemelijk verdrietig is en ondraaglijk veel spijt heeft. Zo veel, dat hij alleen God nog om medelijden kan vragen: De muziek zit dan ook vol met verdriet. Erbarme dich is gecomponeerd in mineur, een toonsoort die doorgaans tragisch klinkt. De melodieën van de soloviool en de zanger zijn vaak dalend, wat componisten regelmatig gebruiken om drama en droevige emoties uit te drukken. Ook zitten er veel zogeheten seufzers in Erbarme dich. Een seufzer is een dalend motief van twee gebonden tonen met de kleinst mogelijke toonsafstand ertussen. Zo klinkt het als een diepe zucht. De hoogste noten van de melodielijnen maakt Bach vaak langer, zodat ze klinken als uitroepen van wanhoop. De samenklanken van de partijen van de zanger en de instrumenten liggen lang niet altijd prettig in het gehoor: ze 'wringen' soms, zoals verdriet en spijt ook kunnen wringen. Omdat één viool solo speelt, wordt de eenzaamheid van Petrus benadrukt. Door deze muzikale elementen is het net alsof de soloviool en de zanger huilen. En dat begrijpen we allemaal.

TEKSTEN

Biber - O sweet Jesus

O sweet Jesus, o sweet love,
Tell me, I beseech you, where are you now?
O sweet Jesus, o sweet Love, o dear bridegroom!
I sought you on the bed and could not find you,
I sought you in the garden and I coul not find you,
I sought you among the lillies and could not find you,
I sought you, o my Jesus!

Ah my love, answer me!
"I'm dying on the Cross, fort he love of you, my bride!"

Lo, Jesus is dying on the Cross, so great is his love for me.
O Jesus, o Love, you are dying thus,
O Jesus, o Love, yo uso love me!
Now, now I want to die with you, my Jesus,
Wound me in your loving kindness!
Now, now I want to die with you, my Jesus,
I wish for my heart to be pierced,
To be wounded with you, Jesus,
By Love's arrows.
Now, now I want to die with you, my Jesus.
Lean down towards my heart,
That it may become attached to you,
In my heart I humbly adore you.
Now, now I want to die with you, my Jesus!

Johann Michael Bach - Ach, wie sehnlich wart ich der Zeit

Ach, wie sehnlich wart ich der Zeit
Wenn du, Herr, kommen wirst
Und mich aus diesem Herzeleid
Zu dir in Himmel führst

Ach, wie sehnlich wart ich auf dich
O komm und hole mich.

Hier legt man den leib in die Erd,
die Würmer ihn verzehr'n,
dort aber wird er schön verklärt
durch dich, als wie die Stern'.

Ach, wie sehnlich wart ich auf dich
o komm, und hole mich.

Hier muß ich seh'n, was eitel ist,
die Welt und ihre Pracht:
dort aber werd' ich dich, Herr Christ,
anschauen und dein Allmacht.

Ach, wie sehnlich wart ich auf dich
o komm, und hole mich.

Hier ist die Freud ein schlechte Freud
und währet auch nicht lang,
Dort wird sie währ'n in Ewigkeit.
mit aller Eng'l Gesang.

Ach, wie sehnlich wart ich auf dich
o komm, und hole mich.

Johann Christoph Bach - Ach, dass ich Wassers genug hätte

Ach, dass ich Wassers gnug hätte in meinem Haupte,
und meine Augen Tränenquellen wären,
dass ich Tag und Nacht beweinen könnte meine Sünde.

Meine Sünde gehen über mein Haupt.
Wie eine schwere Last
ist sie mir zu schwer worden,
darum weine ich so,
und meine beiden Augen fließen mit Wasser.
Meines Seufzens ist viel,
und mein Herz ist betrübet,
denn der Herr hat mich voll Jammers gemacht
am Tage seines grimmigen Zorns.

Ach, dass ich Wassers gnug hätte in meinem Haupte,
und meine Augen Tränenquellen wären,
dass ich Tag und Nacht beweinen könnte meine Sünde.

J.S. Bach - Erbarme dich, mein Gott

Erbarme dich,
Mein Gott,
Um meiner Zähren willen!
Schau hier,
Herz und Auge weint vor dir
Bitterlich.

